

TARİHSELÇİLİK¹

Bir kere çok detaylı bir mesele bu. Yani tarihselcilik dediğinizde, “Tarihselcilik nedir?” sorusuyla başlayıp devam edecek bir şey değil. Onun bir arka planı var, onu besleyen sebepler var. Şimdi biz, genel olarak düşünce meselesinde hep “hap” arıyoruz. İşte tarihselcilik budur diyoruz fakat onun arka planını çok irdeleniyoruz. Oysa o bir yerlerden geliyor buraya. Kendi başına durup dururken ortaya çıkmış değil. Geldiği arka plan ise belki kendisinden önce konuşulması gereken bir arka plan çünkü bir temeli var ve o temellerin üzerinden var olarak geliyor.

Tarihselciliğin Arka Planı

Tarihselcilik, büyük nispette de 300- 400 yıla yakındır dünyadaki entelektüel alanı belirleyen yine neticede Batı’da Rönesans’tan itibaren doğup gelen hadiseler ve o hadiselere bağlı olarak üretilmiş düşüncelerdir. Bu düşünceler genel olarak bize size empoze edilmek için türetilmedi. Başlangıçta Batı insanı kendisi için bunları türetti. Ama türetirken bunları neye dayanarak türetti, amacı neydi sorusunu artık bundan sonra konuşmamız gerekiyor. Çünkü bu düşünceler bizim artık aile hayatımızda, eğitim hayatımızda, çocuk büyütmemizde vs. şeylerde bile etkindir. Bunu inkar edemeyiz.

Mesela küreselliği konuşuyoruz ama küresellik nereden geldi, kökleri neye dayanıyordu sorusunu sorarak köklerine de gitmemiz gerekiyor. Yani küreselliği tarihin belli bir yerinden ele alıp onun üzerinden konuşmak, onun arka planını boş bırakmamız anlamına geliyor. Bu ise bize, Müslüman’a köklü bir düşünme kabiliyeti kazandırmıyor esas söylemek istediğim bu oysa bizim buna çok ihtiyacımız var, köklü bir düşünme kabiliyetine. Çünkü bu küresellik dediğinizde Batı düşüncesi ilkokuldan itibaren görmeye başladığımız eğitimle başlayan bu süreç her şeyden önce çok sistematik bir özellik taşıyor. Bu da bütün toplumları ister Müslüman ister Hristiyan Katolik isterse Taocu isterse Şintoist ister Hindu olsun ama bütün bunların düşünce geleneklerine bir bakıma onun üstüne çıkıyor, onların üzerinde bir egemenlik kuruyor. Dolayısıyla hiçbir zaman Hindu bir Hindu gibi düşünemez oluyor, bir Müslüman Müslümanca düşünemez duruma geliyor. Tamam, ben Müslümanım diyor ama bakıyorsunuz Müslümanca düşünmekten fazlasıyla uzak. Hadiseye modern bir zihnin baktığı gibi bakıyor. Çünkü ürettiği çözüm modern bir zihnin ürettiği çözüm gibi, burada bir farklılık olsa gerek diye düşünüyorum.

İnsanız, ortak taraflarımız var. Buna bir diyeceğimiz yok. Fakat bazı meselelerde ise Müslüman’ın çözümü ya da meseleye bakış biçimi ile Hindu’nun, modernin ya da bir diğerinin farklı olması gerekir. “Ben meseleyi böyle çözerim çünkü bir bakıma benim zihnimin dayandığı temeller bunu böyle öneriyor ya da benim zihnimin mantığı dayandığı temellerden dolayı böyle düşünüyor.” diye bilmemiz lazım ya da diye bilme kabiliyetini

¹ Bu metin, 20 Nisan 2019 tarihinde, SDAM seminer etkinlikleri kapsamında Sosyolog- Yazar Abdurrahman Arslan’ın yaptığı konuşmanın ana hatlarından oluşmaktadır.

kazanmamız lazım artık; çünkü bu çağdaş post modern dünyada bütün mantıklı düşünme biçimleri de ortadan kaldırılıyor. Bundan dolayı da ciddi şekilde bir tehdit var çünkü o mantığı, mantıklı düşünme biçimlerini ortadan kaldıran bir mantıkla karşı karşıya geldiğimizde Kuran'ı da, İslam'ı da, Sünneti de aşağı yukarı bu mantık üzerinden kavramaya çalışıyoruz. Bugün bence bilhassa akademik alanda tarihselcilerin yapmaya çalıştığı bilerek ya da bilmeyerek yapmaya çalıştıkları büyük nispette budur.

Birçok meselede olduğu gibi tarihselcilikte, insanın modern yapı içinde dinin konusu olmaktan çıktığı bir dönemle birlikte başlamıştır. O zamana kadar insan dinin konusuydu. Ben sık sık Müslümanlara şunu soruyorum. Bahsi geldiği için de bir daha söylemek istiyorum. Birçok şeyi bırakalım bir kenara ama çok somut bir şekilde konuşmak gerekirse, en başta Müslümanlar şuna karar vermelidirler: Acaba aile dinin konusu mudur, siyasetin konusu mudur? Müslümanlar önce buna karar vermelidirler. Yoksa bu böyle olmaz. Böyle bir zihinle çözüm bulamayız. Eğer aile dinin konusu ise o zaman aileyi, onun sorunlarını, onu düzeltme yollarını hepsini orada arayacağız. Yok, eğer bu siyasetin konusudur diyorsanız o zaman sizin için çıkartılan yasalarla aileyi ona göre tanzim edeceklerdir. Ve bugün siz de yaşadığınız o korkunç gerilimi, çatışmayı yaşayacaksınız. Hepimiz yaşadığımız gibi. Ama hiç kimse neden bir erkeğin canavarlaşıp karısını öldürdüğü üzerine düşünmüyor. Öyle bir hale geldik ki her akşam kocasıyla yatağa giren kadın kocasını potansiyel bir katil olarak görmeye başladı. Bu bence müthiş bir bombardımandır. Bu bombardımanla birlikte zihinlerde kadın ve erkek figürü karı ve koca fikri, nosyonu bence eriyecektir. İyi kötü dinimizin bizim için biçtiği kocalık ya da hanımlarımız için biçtiği hanımlık rolü burada eritiliyor.

Tarihselciliğin Mahiyeti

Modern dönem, unutmamak gerekir ki her şeyin siyasetin ve bilimin konusu edildiği bir dönemdir. Her şeyin dinin konusu olmaktan çıkartıldığı bir dönemdir. Sadece ruh hariç, ruh kiliseye verilmiş bir şeydir. Ama o ruhun taşıyıcısı olan insan bedeni ise siyasetin konusudur. Kilise başlangıçta istememiştir bunu itiraz etmiştir fakat nihayetinde kabul etmiştir ama çok geçmeden hevesi de kursağında kalmıştır. Çünkü ruhun üzerine çalışan psikiyatrist dediğimiz ya da psikiyatri dediğimiz bir dal kilisenin elinden ruhu da almıştır. Onun için bugün aşağı yukarı kilise rolünü kaybetmiş durumdadır. Ne yapacağını çok fazla bilmiyor, günah çıkartmanın haricinde ki o da çok işlev görmüyor.

İşte tarihselcilik insanı dinin konusu olmaktan çıkarttığında onu tarihin konusu haline getirmiştir. Bu anlayışta insan Allah'ın yarattığı bir özne değildir; tarihin, toplumun içinde var olan bir öznedir. İnsanı insan yapan artık tarih ve toplum fikridir. Aşağı yukarı bu fikir Rönesans'tan beri vardır. Öyle kendini çok tarihselcilik olarak da ifade etmemiştir. Ama Rönesans'ın temel kabulleri biraz da böyledir. Peki, niye bu böyledi? Rönesans pek söylemez bize, biz de çok farkında değiliz ama Rönesans aslında paganizme de dönüşür. Pagan bir ruh taşıyarak yani rasyonel bir akıl, pagan bir ruh ile Rönesans toplumu kurmak ister. Ve bunun kültürü bugün bütün küreyi, dünyayı sarmış durumdadır. Bizde de bu böyledir. Dolayısıyla tarihselcilik açısından insan genel olarak tarihin içinde değerlendirilen bir varlıktır.

Yalnız konuya geçmeden önce şunu ifade etmeliyim: Tarihselcilik bizde olduğu gibi sadece bir tefsir, yorum meselesi değildir. Tarihselciliğin bence esas daha önemli bir tarafı “anlamlandırma” meselesidir. Ve bu da karşımıza yeni bir sorun getirir. O sorun da şudur: Anlamın kaynağı nedir? Ya da biz, anlamın kaynağını nerede arayacağız? Aşağı yukarı bütün insanlık tarihi içerisinde gördüğümüz şey şudur, bugün de böyledir, bilhassa bizim için bu böyledir: Anlamın kaynağı dindir. Hatta anlamın kaynağı isimlerin insana öğretildiği andan itibaren başlayan bir şeydir. Sadece “isim” değil isimle birlikte bir “anlam” da öğretilmiştir. Onun için bugün çağdaş dünyada tartışılan konulardan biriside budur, acaba anlamın kaynağı nedir?

Rönesans’tan sonrada anlamın kaynağının aslında toplum olduğu fikri çok yaygındır. Ama dindarlar her zaman anlamın kaynağının din olduğuna inanırlar ve savunurlar da. Dolayısıyla burada tarihselcilik ile başlayan süreçte aslında gözden kaçan bir başka şey de yani insanın tarih içinde yorumlanması, değerlendirilmesi yanında aynı zamanda da bir anlam kaynağıyla da ilişkisi vardır. Çünkü her yorum, her tefsir nihayetinde bir anlamlandırma çabasıdır. O yüzden de biz bir şeyi anlamlandırırken hangi kaynaktan yani kaynağı ne olan bir anlamdan konuşuyoruz, bakıyoruz bu bence önemli bir meseledir. Dolayısıyla burada eğer bir anlamlandırma meselesi ise o zaman tarihselcilik; insanın doğuştan bir öz getirdiğini, bizim fitrat dediğimiz şeyi, insanın bir özünün olduğunu kabul etmez. Ona göre insanın özü tarihsel süreçler içerisinde oluşan bir şeydir ve bu öz sabit değildir. Her tarihsel aşamada bu öz kendini yeniden inşa eder, yeniden kurar ve yeniden yoluna devam eder.

Batının entelektüel tarihinde hakikat dediğimiz şey Hristiyanlık ile beraber vahiyde aranmıştır. Bunun kökleri ya da ait olduğu yerin metafizik dünya olduğu söylenir. Hakikatin kaynağı metafizik dünya kabul edilirdi. Çünkü eski Grek düşüncesinde, Batılı düşünce de fizik ve metafizik alem diye bir ayırım vardır. Müslümanlar, özellikle eğitimden geçen Müslümanlar ama bilhassa ilahiyat fakülteleri, teoloji fakülteleri Batılı düşünceye İslam’ı yaklaştırmak için gayb ve şehadet âlemini, fizik ve metafizik âlemleri olarak ifade ederler. Halbuki bu ikisi arasında hiçbir benzerlik yoktur. Bu varlıkla ilgili bir sorundur. Hristiyanlığın veri olarak aldığı ama Hristiyanlık öncesinde de var olan bu düşüncenin İslam’la bir alakası yoktur. Gayp ve şehadet âlemleri başkadır, fizik ve metafizik âlemler başkadır. Çünkü bunlar, fizik ve metafizik âlemler, ikisi yalıtılmış âlemlerdir. Oysa İslam’a göre gayb ve şehadet yalıtılmış âlemler değildir.

Bununla ilişkili olarak Hristiyanlık da bu âlem(metafizik âlem) din adamlarına aittir. Bu âlemi okumak, tefsir etmek onun bilgisini de üretmek din adamlarının işidir, sadece din adamlarınındır. Din adamları, herkeste din adamı olamaz. Bizde sık sık “Namaz kıldıran, İslam’da da bir din adamı sınıfı vardır” diyorlar, bu İslam’a iftiradır. Bu kendini İslam geçinen Müslümanların İslam’a attığı iftiradır. Batıda din adamı nasıl oluşur, oluşmuştur. Bunu bilen adam zaten böyle konuşmaz. Din adamı günah çıkartan değildir sadece. Hristiyanlıkta din adamı olmak özel bir prosedürün sonucunda olur, böyle bir prosedür İslam’da yoktur. Bir kere din adamı olmanız için sizin bekaret sahibi biri olmanız gereklidir, Salibsi dedikleri bir kavram bu. O olmadan olamaz bu. Çünkü din adamı olmanın önemli bir tarafı perhizdir. Cinsel perhizdir. Yani bir çok alanda perhiz var. İslam’da böyle bir şey

yoktur. İslam'da her isteyen din adamı olur. Yeter ki ilmin derinliğine varmış olsun. Ama bunların bir resmi kategorisi yoktur.

Batı dünyasında öyle değildir. Dolayısıyla din adamının ortaya çıkarttığı şey dinsel hakikat olarak tanımlanmıştır ve bu metafizik dünyaya ait hakikatler olarak düşünülür. Orta çağ boyunca da insanlar hayatlarını bu hakikate göre tanzim etmişlerdir. Fakat Rönesans ile beraber Batıda hakikatin kaynağı da değişiyor. Bu çok büyük bir olaydır. Bizim kişisel olarak üzerinde durmadığımız bir durumdur. Ama Hakikatin kaynağı değişiyor. Hakikat göklerden yere indiriliyor. Hakikatin kaynağının tabiat olduğu söyleniyor. Ve bilimsel bilgi dediğiniz tabiattan üretilen, öğrenilen oradan çıkarılan bir bilgi olma özelliğini kazanıyor. Bu çok ciddi anlamda önemli bir değişikliktir. İnsan gözlerini gökyüzünden yeryüzüne indiriyor. Yeryüzünün bilgisini elde etmeye çalışıyor. Ve buna da pozitif hakikat denildi. Bu tabiattan bilgi ki bu kanun olarak elde edilecek bilgidir. Buna da pozitif hakikat denildi. Ve sonrada Rönesans ile Batı'da sonra Batı dışındaki bütün toplumlara şu veya bu şekilde bu bilgi üzerinden bir hayat, bir toplumsal düzen kurulmaya çalışıldı. Bugün Batı ve Batı dışındaki tüm toplumlar bu bilgi üzerinden kendilerini düzenlemektedirler. Aile hayatlarını, eğitim hayatlarını, iş hayatlarını bu zemin üzerinde düzenlemektedirler. Dolayısıyla da bunun üzerinden hayat düzenlenmeye başlandı.

Yaklaşık 19. asırda, Alman düşünce dünyasında “tinsel” denilen, “kültür” üzerinden gelişen bir düşünce yeniden filizlendi. Bu aslında pozitivizme bir tepkidir de diyebiliriz. Fakat bilhassa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra giderek bu etkin bir rol oynamaya başladı. Tabiki İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı hayal kırıklıklarının bunda çok önemli bir etkisinin olduğunu söylememiz lazım. İkinci Dünya Savaşı ve de atomun parçalanışı aslında Batı düşünce geleneğinde, entelektüel geleneğinde ciddi sarsıntılar doğurmuş bugün dalgalarına yeni yeni şahit olduğumuz bir durumdur. Bugün post modernizm diyorsak aslında o gün gelen o dalganın neticesidir. Şimdi bu dalganın yeni yeni muşahhas hale geldiği bir dönemde yaşıyoruz. Bu dönemde söylenen şuydu: Marks'tan itibaren genel olarak “entelektüellerin, düşünenlerin görevi dünyayı değiştirmektir.” diyorlardı. Fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dediler ki: “Entelektüelin görevi dünyayı değiştirmek olmamalı, dünyayı anlamak olmalıdır.” ve tarihselcilik ve hermenötik dediğimiz bir bakıma yeni yöntemler üzerinden gelişen bakış biçimleri oluşmaya başladı. Tarihselcilik denilen anlayışın mesele haline getirdiği şey sadece hakikat değildir. Çünkü bu dönemde de ve bu dönemin hakikat telakkisi kabul edilen pozitivizm üzerinden yaşanan ciddi şekilde bir şüphe bulutları vardı ve nitekim bugün bu şüphe bulutları büyüyecek ve 1980'li yıllardan itibaren post modernizm dediğimiz yeni bir bakış biçimini, yeni bir felsefenin ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir.

Hakikatin Kaynağı

Bilindiği gibi hakikat telakkisi dediğimiz şey insana ve topluma yol gösteren bir rehberdir. Aynı zamanda da bir anlam kaynağıdır. Zira hakikat bizim doğruyu bulmak için kendisine teslim olduğumuz şeydir. Tam da bu noktada biz o doğruyu bulmak için neye teslim oluyorsak tam da o nokta bizim dinimizden bir unsuru temsil ediyor. Onun için Müslüman o noktanın İslam'a ait olmasına ister, istemiştir; bunda da ısrar etmiştir. Bugün de ısrar

etmektedir. Belki de Müslümanların farkına varmadığı şey İslam'ın bu konudaki hassasiyetidir. İslam tam da bu noktayı değiştirmek isteyenlere karşı itiraz ediyor. Dolayısıyla hakikat telakkisi ya da anlam kaynağı bizim niçin böyle yaptığımızı, ne yapmamız gerektiği noktasında ya da geleceği düşünme hususunda bize kaynaklık eder. Ve bizde amellerimizi de ona göre düzenleriz. Dolayısıyla tarihselci dediğimiz bu anlayışa göre hakikat Hristiyanlığın dediği gibi ne metafizik dünyadadır ne de Rönesans sonrasının modern döneminin dediği gibi fiziksel dünyadadır. Tarihselciliğe göre bunun kaynağı tarihtedir.

Dikkat ederseniz burada üçlü bir değişiklikte karşı karşıya geliyoruz. Önce Hristiyanlık diyor ki hakikatin kaynağı dindir. Yani metafizik alemdir ya da nihai anlamda tanrıdır. Sonra Rönesans sonrasında tanrının yerine tabiat geçiyor. Hakikatin kaynağı tabiattır diyor Rönesans. Pozitif bilim buradan ortaya çıkmıştır. Fakat üçüncü bir unsur olarak tarihselcilik diyor ki, “Hakikatin kaynağı ne metafizik dünyadır ne de fiziki dünyadır, tarihtir.” Buradan da baktığımızda tanrının yerine artık tarih ikame edilmiştir. Tarihtir artık her şeyi belirleyen. İnsanın kaderini, geleceğini her şeyini dün tanrı belirliyordu daha sonra tabiat belirliyordu şimdi ise tarih belirlemeye başlamıştır. Peki, tarih nedir? İnsanın zaman içinde yapıp ettiklerinin toplamıdır, tarih. Bu yüzden tarihselcilik başlangıç noktası olarak insanı ele alır.

Burada insan kendi elleri ile inşa ettiği kapalı bir dünyanın içindeki bir varlıktır. Bunu derken tarihselciler, tarihselci anlayış insanın kendine ait “sabit ve değişmez bir öz”ünün olmadığını söyler. Ben bunu genel olarak tarihselcilik ile ilgili değil de Rönesans sonrası dönemin Batısı için şunu söylüyorum. Ya da genel olarak insanlık tarihine baktığımızda bence şöyle bir şey dememiz mümkün. Denir ki ipek böceği kozasını örür örür ama kendisini de içinde hapsedermiş. İçerden başlarmış örmeye, dışarıda kalarak örmezmiş. Ördüğünde de hep kendisi içerde kalırmış fakat bir yerden sonra kendisinde orda haps olurmuş. İpek işi ile uğraşanlar bu işin zamanını bilirmiş. Kurtçuk orayı delip kozanın dışına çıkınca da ipeğin eyaflarına zarar vermiş onun içinde ipek böceğiyle uğraşanlar tam da bu zamanda kurtçuğun çıkmasına yakın bir zamanda o kozaları toplar, kaynak suyun içine atarmış. Kurtçuk orada ölmüş. Dolayısıyla da ipek kozalarına zarar vermezlermiş. Ben bunu biraz insanoğlunun tarihine benzetiyorum. İnsanoğlu tarihte elleri ile bir şeyler yapıyor kendi elleri ile, kendi düşüncesiyle beraber bir şeyler yapıyor. Aynen ipek böceğinin kozası gibi. Sonra birden bire içine hapsolüyor. Sonra Peygamber adında birisi geliyor onu oradan alıyor sıratı müstakim dediği bir yolun üstüne koyuyor. Diyor ki, “bunlarda kilometre taşları, bunlara bakarak hadi bakalım yürü diyor.” ama tarihin bir döneminde yine insan başlıyor o kozayı örmeye. Tekrar peygamber geliyor ve en sonda gelen peygamber Resulullah Aleyhissalatü Vesselam. Dolayısıyla diğerlerinden farkımız şu: Onlar kitabı da değiştiriyorlar. Kozanın içinde kalınca kozaya uygun kitabı yorumluyorlar. Fakat bu arada kitap değiştiriyor.

Müslüman'ın Değişmeme Garantisi

Şimdi değişmeyen bir kitap (Kur'an) var ama koza örmeyeceğimize dair Müslüman için bir garanti yok. Yani kitabın değişmeyeceğinin garantisi var ama Müslüman'ın değişmeyeceğinin garantisi yok. Onun için Müslümanlar böyle garanti altında düşünmekten

ve yaşamaktan vazgeçmelidirler. O kitap için verilmiş garantidir. Müslümanların değişmeyeceği, bu dinden ayrılmayacağı, kopmayacağına dair bir garantimiz yok. Biz son ümmetiz ama değişmeyeceğimize dair bir garantimiz yok. Ama Müslümanların büyük bir çoğunluğu böyle bir garantiden hareketle rahattırlar. Hatta ve hatta şimdi tarihselcilere meydanı bırakırsanız onlar merak etmeyin kitabı değiştirmek üzereler. Yani onlar tarafından da değil bir çok görüş tarafından da değiştirilmektedir. Değiştirilmek istenmektedir. Bereket ki kitap orda duracak ama bunlar yorumlayıp yorumlayıp kendilerince değiştirmiş gibi olacaklar.

Peki, niçin? Çünkü Müslümanların zihni şöyle çalışıyor: İslam'ı mevcuda nispet ederek anlıyoruz. Benim naçizane itirazım şudur: Artık bunun sonuna geldik vazgeçelim bu işten. İslam kendine ait bir toplum kurmak istiyor. Toplum kavramını bile kullanmak istemiyorum. Kendine ait bir dünya kurmak istiyor, kendine ait bir hayat tarzı kurmak istiyor. Yani İslam'ın başkalarının kurmuş olduğu ya da modernin kurmuş olduğu insan anlayışında bir benzerliği var ama birde benzemeyen bir tarafı var. Dolayısıyla sürekli olarak bu dışarıda gerçekleşmiş, kurulmuş; başkalarının kurduğu, bizimde taklit ederek inşa ettiğimiz bir hayat nizamından, düşünme biçiminden artık ayrılalım. Kendi orijinalimizi bulmaya çalışalım. Çünkü burada bizim gördüğümüz İslam mevcuda nispet edilerek anlaşılmaktadır. Sürekli olarak yaptığımız bu. Yani bu tarihselcilerinde bence yapmak da oldukları bu. Yani İslam'ında kendine ait bir toplum düzeni ya da insan anlayışı, bir bilgi biçiminin olduğunu kabul etmiyoruz. Diyoruz ama pratikte kabul etmiyoruz. Dolayısıyla mevcuda sanki İslam mecburmuş gibi sürekli olarak onu yamamaya çalışıyoruz. Ama her zaman söylediğim gibi İslam kendi kulvarına dönmelidir. İslam'ı başkalarının kulvarında, başkalarıyla yarışmaktan vazgeçmeliyiz. İslam'ı Başkalarıyla yarıştırmıyoruz. Efendim bu İslam'da yoktur, eksiklidir. Niye, niye eksiklik olsun? Bu Budizm'de yoktur. Niye eksiklik olsun. Budizm'in buna ihtiyacı yoktur ki. Mesela delikanlı bana soruyor: Niye hiç bizde insan hakları diye bir şey gelişmemiştir." Bu eksiklik mi evet bu eksiklik diyor. Nereden çıktı bu, çünkü Batı'da olanı bizde arıyorsunuz. İslam'da arıyorsunuz. Bu toplumun belki buna ihtiyacı olmamıştır. Tamam, baş kesen sultanlar olmuştur. Bu inkar edilemez. Ama insan hakları dediğiniz, ulus devlet dedikleri bir bela devlet modelinin neticesinde ortaya çıkmıştır. Ve bu sadece batıda ortaya çıkmıştır. Başka bir yerde değil, siz bunu görmezden gelerseniz o zaman hâşâ İslam'da bir sürü eksiklik bulursunuz. Böyle bir bakış açısı sağlıklı bir bakış açısı değildir.

Tarihselciliğe göre insan harici dünya ile mecburi bir ilişkiye girer. Sonra bu ilişkilerin neticesinde bir takım durumlar ortaya koyar; kurallar, kararlar, kurumlar bütün bunları diyor yeniden üretir. Bütün bunlar diyor "toplumun kültürü" dediğimiz o sistemin parçası haline gelir. Önce insan harici dünya ile ilişkiye giriyor oradan bir şeyler üretiyor, sonra sistemleştiriyor, kurumlaştırıyor sonra "kültür" dediğimiz bir dünyanın içinde bir bütünlük haline getiriyor. Sonra da o dünyanın içinde hayatını sürdürmeye çalışıyor. O dünyanın içinde düşünüyor, o dünyanın içinde yaşamını tanzim etmeye çalışıyor. Tarihselcilere göre böyle bir durum var ortada. İnsanoğlunun böyle bir durumu var ortada. Ama insan bunları üretirken, o ürettikleri de ondan giderek bağımsızlaşıyor. Ama her zaman onun ürettikleri gibi kalmıyor. Bağımsızlaşması demek insan bu defa ürettiklerinin tesiri altında kalarak onlardan hareket ederek bir şeyler üretiyor yani karşılıklı bir etkileşim var. İnsan üretiyor, sonra onlar insanı da

etkilemeye başlıyor. Bu insanın putunu yapması gibi bir şey aslında. Hani denir ya heykeltıraş yaptığı heykeli önceden yaptığı gibi yapamazmış yaptıkça zihnindeki o heykel figürü değiştirmeye başlamış. Dolayısıyla başlangıçtaki o heykel fikrine uygun olmayan bir heykel çıkarırmış. Şimdi bu durumda böyledir. Yapıyorsunuz, siz etkiliyorsunuz, o sizi etkiliyor bir süreç var yani. Dolayısıyla burada her şey bu “kültür” dediğimiz kavramın içindedir. Yani 19. asırdan itibaren kültür kavramının Batı’da ortaya çıkıp yaygınlık kazanmasının önemlerinden birisi de budur.

İslam’da Kültür Yoktur

Benim naçizane fikrimi sorarsanız İslam’da kültür yoktur. İslam’ın kültürü yoktur, olamazda. Eğer bir kültüre karşılık arıyorsanız “Sünnet” Müslümanların kültürü olabilir ancak. Unutmayın kültürün bugünkü anlamıyla kullanıldığı tarih 1835 yılıdır. Yani öyle çok eski bir tarihi yoktur. Toplum kavramı gibi. 1850 yıllarda toplum kavramı kullanılıyor. İşte bunlar dediğimiz gibi modern dünyanın gelişmesiyle beraber doğup gelişen süreçler. Onun için Müslüman’ın kültürü sünnettir. Sünneti ihya edersek bence modern hayata alternatif bir hayat kurabiliriz. Kuracağımıza inanıyorum. Ve elimizde tek imkânda odur.

Pozitivizm diyordu ki insan tabiat kanunlarının işlerliği içinde kendini düzenler, ona tabidir diyordu. Enteresan bir şey, post modernizm de dedi ki eğer ki tabiat kanunları insanı determine ediyorsa, belirliyorsaa o zaman dediler ki “biz insanın özgürlüğünden bahsedemeyiz”. Gerçekten de öyle eğer gerçekten tabiat ya da toplumun kanunları varsa o zaman biz bir Müslüman’ın sorumluluğundan, özgürlüğünden bahsedemeyiz. Çünkü nihai anlamda o kanunlara tabidir.

İnsanın Özü Değişmez

İnsan tarih içinde bir şeyler üretir ürettikleri ile de kendini var eder. Kendi kişiliğini. Dolayısıyla insanın burada değişmeyen bir özü, bir kişiliği yoktur. Tarih içinde sürekli inşa olan ama aynı zamanda da değişime uğrayan bir beni, bir kişiliği olan bir varlıktır insan. Artık insanı yapan bizzat tarihin, toplumun kendisidir. O yaratılmıştır, diğer etkenler kabul edilir bir şey değildir. Çünkü onlar metafizik dünyaya aittir, ondan dolayı da kabul edilemezler. Dolayısıyla varlığı anlamlandırma, hakikat telakkisi de tarihselciliğe göre verili değildir, yani kitaplarla gönderilmiş değildir. Bizim tarihte bulacağımız bir şeydir hakikat. Ancak biz hakikati tarihte ararız ve tarihte bulabiliriz tabi hakikat da sürekli değiştiği için tarihsel süreçler içerisinde burada sabit bir hakikatten bahsetmek sabit bir insan benliğinden ya da insanın özünden bahsetmek mümkün değildir. Sabit bir hakikati olmayınca ne oluyor, işte her şey, doğru bana göredir. Hani filozofun dediği gibi “he kesin doğrusu kendisindedir”. Bizim ortak doğrumuz yok mudur, hayır. Çağdaş kültürde, siyasette efendim felsefede insanların ortak doğrusu yoktur olamaz. Eğer olursa bu insanların özgürlüğünün kısıtlanması olur. Dolayısıyla ancak insan özgür olmak istiyorsa herkesin kendisine ait bir doğrusunun olması lazım. O doğruya göre davranması gerekir. Burada dikkatimizi çeken bir şey beşer, insanla

ilgili olan her şeyin tarihselliğe indirgenmiş olmasıdır. Acaba bu doğru bir şey midir? Biz acaba beşeri olan, insanla ilgili olan her şeyin hatta insanın bütün yaptıklarında sadece tarihe ait olan şeyler olarak görebilir miyiz? Yani öncelikle biz Müslüman olarak tarihselciliğin temel tezlerinden biri açısından konuşuyorum. Biz bunu kabul edebilir miyiz? Biz vahye inanmışsak bunu kabul edemeyiz. İnsanın bütün yaptıklarının tarihsel olduğunu söylemek İslam düşüncesine karşı işlenmiş büyük bir suçtur. Çünkü insan bağımsız bir zihinle dünyayla ilişkiye girmez. Yani hiçbir insan hiçbir şekilde saf bir akılla harici dünya ile ilişkiye girmez. Mutlaka o aklın dayandığı bir nokta vardır, oradan hareket ederek ilişkiye girer. Ondan dolayı da insan herhangi bir düşünce olmadan ne amelde bulunabilir ne de düşünce üretebilir. Ondan dolayı belki İslam dinsiz bir insan yoktur, olamaz demektedir. Siz çünkü o noktayı esas aldığınızda, düşüncenizde ve amelinizde temel aldığınız ameli yaratmak için ameli var etmek için düşünceyi, düşünce faaliyetini ortaya koyabilmek için onun bir kabulden hareket etmesi gerekir. Yoksa bu mümkün değil olmaz. İnsanın öyle bir şeyi yoktur, özelliği yoktur. Böyle olursa da o zaman biz hangi düşünceyi amellerimize, düşüncelerimize hangi kabulü temel alarak bu işleri yapıyoruz. İşte o temel aldığınız aynı zamanda Müslüman'ın bu anlamda paradigmasını belirleyen şeydir.

Tarihselcilik İnsanlığın Sabitlerini Reddediyor

Tarihselcilik, zaman üstü bütün zamanlar için geçerli şeylerin olabileceğini kabul etmiyor. Zaten siz eğer bir ipek böceği olmuşsanız, kendi dünyanızı kuruyorsanız zaten o kozanın dışında herhangi bir gerçeği kabul edemezsiniz, bu mümkün değildir. Bu mantıksızlık olur. Eğer İslam açısından bakarsak İslam'ın “Değişmez ebedi ve ezeli hakikatler”i vardır. Dolayısıyla bu ezeli ve ebedi hakikatlere inanarak amelde bulunan, ortaya bir şey koyan insanın yapıp ettiklerini biz tarihselciliğin dediği gibi sadece tarihin bir ürünü olarak göremeyiz. Eğer görürsek bence burada ciddi -başka itikadi sebepler yanında- bir itikadi sebep olur. O zaman mademki her şey tarihin ürünüdür, peki biz Ahiret'e giderken ne götüreceğiz. Oysa biz bir Müslüman olarak yapıp ettiklerimizin toplamı, amel olarak yaptığımızın toplamı açık uçlu amellerdir. Açık uçlu amel ne demektir: Bu dünyada başlayıp bu dünyada biten ameller değildir. Biz amelde bulunduğumuzda bu amelin ucu açıktır. Bu dünyada başlar ama neticesi ahirette biter. Onun için kapalı uçlu amellerimiz yoktur. Biz o yüzden bütün dünyayı amelde bulunurken yani amellerimizin öbür dünyada karşımıza çıkacağını düşünerek amelde bulunuruz. Müslüman'ın ameli o yüzden açık uçludur, dünya ile sınırlı değildir. Çünkü dünya onun yurdu değildir zaten. O yüzden bizim amellerimiz Allah'ın rızasını kazanmak için süreçlendirilen amellerdir. Ve amellerinde varacağı yer ahirettir. Ama oysa tarihselcilik en basitinden bu noktada amelimizi dünya ile sınırlandırmaktadır. Bu ise ahiret ile dünya arasında ciddi bir şekilde kopukluk meydana getirir. Ayrışmayı ele alır. Zaten aydınlanma düşüncesinin karakteristik özelliği de budur. Bizde bunu, tarihselciliği yöntem olarak kullanıyorlar. Yani arkadaşlar doğrusunu isterseniz ancak bizim gibi ülkeler de bu cahil cühelanın yapacağı bir şeydir. Niye dersiniz ya bu kadar cehalet olmaz.

Yöntem Masum Değildir

Şimdi mesele şu “Post modernizm niye ortaya çıktı?” sorusunu sorduğumuzda şöyle diyecekler: “Yöntemin iflasından dolayı çıktı”. Şimdi yöntem dediğiniz şey ideolojik bir şeydir. Masum bir şey değil sıradan bir şey değil çünkü yöntem sizin doğruyu bulmak için size rehberlik eden şeydir. Naçizane fikrim o yüzden diyorum İslam’ın usulünü bugün gavurların metodolojisiyle karıştırmayın. Bizde bu usul üzerine, bu usul felsefesi üzerine, yöntem felsefesi üzerine düşünmemişiz. O kadar kitap yazılıyor ancak usul felsefesi üzerine kitap yazılmamış. Yani usulün felsefesi üzerinde kaç kişi bize kitap yazdı. Halbuki korkunç bir felsefe var. Batı metodolojisinin hiç birisiyle mukayese edilemeyecek kadar derinliği var bizim usul ilmimizin. Şimdi bize diyorlar ki efendim bunlar geçersizdir biz yeni metotlar bulacağız. Nerden? Batı kültüründen, ideolojisinden. Batı ideolojisi içinde inşa edilmiş yöntemleri alıp Kuran’a uygulayacaksınız. Ya böyle bir şey olabilir mi? Dediğimiz gibi yöntemin bizzat kendisi ideolojiktir. Siz başkasına ait bir ideolojiden kalkıp Kuran dediğiniz bir kitabı yorumluyorsunuz. Yani bu olacak iş mi bu? Bu kadar cehalet olabilir mi? Bunun karşılığında diyorlar İslam’ın usulleri yetersiz değil mi? Neden yetersiz bunu açıklamanız lazım. Geçmişe ait korkunç bir birikim var. Ama diyorlar klasik usulümüz modern hayata karşı bir şey söylemiyor. Ancak bugün gelinin noktada post modernizmin de ifade ettiği gibi büyük nispette modern hayata post modernizm diyor ki gayri meşrudur. İslam’ında demesi gayet normaldir. Post modernizmden medet umarak söylemiyorum gayri meşrudur bu modern hayat diyor. Yani peki bunu İslam diyorsa niye demesin.

Bilim Yanılıyor

Bu dışarıdaki gerçeklik hayatın gerçekleri, hayatın ilişkileri ekonomik anlayışımız, eğitim anlayışımız gerçekten İslam’ın paradigması içinde mi doğup büyüdü geliştirdi bugüne geldi. Dün helal dediklerine bugün haram diyorlar. Dün diyorlardı ki en basitinden diyorlardı ki yumurta yemeyin bugün diyorlar ki yumurta yiyin. Ne demektir bu sağlık paradigmasının çöküşünden başka bir şey değildir ki. Bugün hakikat tek değildir, çoğulcudur diyorlar. E bu nedir, pozitivist paradigmanın çöküşü demektir. Usulü zenginleştirmek mi istiyoruz tamam, bunun için deha lazım. Evet çıksın. Keşke öyle dehalarımız olsa. Siz usul ihdas eden alimlerimize bakın hepsi birer deha insanlar. Allah hepsinden razı olsun. Bugün o zaman yeniden konuşalım acaba biz usul üzerinden ne yapabiliriz. Ben naçizane bir seferinde öyle bir teklifte bulunmuştum bir 40 kişilik ulemadan bir topluluğa. Post modernist bilgi üzerinde konuşmamı istemişlerdi. Bende onu söylemişim.

Geleneksel usulün kabullerinden biri nedir? Eşya da ibaha esastır. Bunu alıyorsunuz bu klasik usulün temel kabullerinden biri. Bu haliyle kullandığımızda siz bundan modern bir şey üretiyorsunuz. Bizim ilahiyatçılarımız, teologlarımız çok farkında değil. Diyorlar biz geleneksel usul alıyoruz ama siz modern olanı üretiyorsunuz. Peki, ne yapmamız lazım şunu yapmanız lazım: “Eşyaya müdahale vardır”. Fakihin görevi bence neden o müdahalenin yapıldığıdır. Nasıl yapıldığı, niçin yapıldığı, neticesi nedir. Bütün bunları bence fakihin araştırması lazım. Bu var ya, bu batı felsefesi ile aslında benim ideal insanım olan fakihin karşı karşıya gelmesi demektir. Gelin bakalım sen kimsin ki bu eşyanın fitratına müdahale

ediyorsun. Ettin de ne çıktı ortaya. Bak semeresini topluyorsunuz işte. Bol bol poşet yığınları ve bol bol hastalıklar. Ha o gün eşyanın fitratı üzerinden bence konuştuğunuzda zaten bu seneler sürer. Çünkü çok bir şey değil, koskoca 400 yıldır ki bilgi birikimiyle hesaplaşmayı gerektirir. Ben bunu aşağı yukarı Gazali Dönemi'ne benzetiyorum. Eğer böyle bir şey olabilirse Gazali Dönemi'ndeki gibi ciddi bir entelektüel hesaplaşma ortaya çıkar. Ve zengin bir şey çıkar ortaya. Ve bu Batı uygarlığıyla batı düşüncesi ile batı felsefesiyle de bir bakıma hesaplaşmadır. Ha o zaman mademki bu müdahale meşru mudur, o zaman eyvallah devam edelim. Ama eğer bu müdahale meşru değilse o zaman dediğim gibi ortaya ciddi bir entelektüel birikim çıkar o zaman yolumuzu bulma hususunda da bir şey yapabiliriz.

Tarihselci İlahiyatçılar İslam'ı Çağa Uydurmak İstiyorlar

Tarihselci yöntemi İslam'a uygulamaya çalışan teologlar, İslam'ı modern dünyanın mevcut kabullerine göre yorumlamak, İslam'ı modern dünya ile uyumlu hale getirmek istemektedirler. Bu aşağı yukarı farklı cenahlarda da farklı düşünce alanlarında da aslında gördüğümüz bir şeydir. Öyle sadece bunu teologlara, tarihselcilere has görmemiz lazım. İslamcı düşünce kuruluşundan itibaren böyle bir özellik taşımıştır. Kanaatimce şunu söylemeliyim, "İslamcı düşünce kendisini yeniden inşa etmelidir". Çünkü tıkanığını kabul etmelidir artık. Bunu iki sebebe bağlamaya çalışıyorum. Birincisi, İslamcı düşünce mevcut durumda kendini inşa ederken, yüz yıl önce inşa ederken ki temel aldığı bazı kabulleri bugün geçersiz olmaya başladı. Ve ondan dolayı da geldiğimiz durumu anlayamıyoruz. Değişim devam ediyor fakat İslamcı düşünce bu değişimi anlamlandıramıyor. Bu ciddi bir problemdir. İkinci husus İslamcı düşünce kendini inşa ettiği dünya karşısında ya da bir dünyaya karşı kendisini inşa etti fakat o dünya mahiyet olarak bugün dönüştü. Onun kendini inşa ettiği dünya değil o dünya. O dünya artık nitelik olarak, mahiyet olarak farklı bir dünya. Fiziksel olarak doğru aynı dünya gibi ama mahiyet olarak değişti. Ve dolayısıyla da mahiyet olarak da değişmiş tırnak içinde yeni bir nitelik kazanmış bir dünyaya karşı biz İslamcılığın yeniden inşası gerekir diye düşünüyorum.

İslamcılık Kendi Kendine Ortaya Çıkmamıştır

İslamcılık bir kere Müslüman'ın nefsi müdafasıdır. Durup dururken ortaya çıkmamıştır. Tarihte Müslümanlar ilk defa 1400 yıllık tarihleri boyunca Hindularla, Taocularla, Animistlerle, Hristiyanlarla, Musevilerle karşılaştılar ama tarihte ilk defa Müslümanlar modernlikle karşılaştıklarında kendilerini tanımlama ihtiyacı hissettiler. Bu bence önemli bir hadisedir. Aşağı yukarı 1300 yıl önce Müslümanlar bunlarla karşılaştığında kendilerini tanımlama ihtiyacı hissetmediler. Ama ilk defa modern dediğimiz, bu güçle, felsefeyle karşılaştıklarında Müslümanlar kendilerini tanımlama ihtiyacı hissettiler. Bu küçük bir şey değildir. Dolayısıyla burada bence bu meseleyi bu anlamda ele almamız lazım. Yani az önce de dediğim gibi bu kulvarın dışına çıkmanın entelektüel yollarını aramamız lazım. İslam'ı yarıştırmaktan vazgeçelim. İslam sanatı diye bugün bakıyorum yapılanlar batı sanatının kopyası. Müslümanlar roman yazıyor, Batı romanın üçüncü sınıf kopyası. Hikaye

yazıyorlar üçüncü sınıf hikayecilik. Çünkü olmuyor, bu taklittir. Evet, bütün dünya taklit ediyor haklısınız. Bütün dünya batıyı taklit ediyor başta da Çin. Her şeyiyle ama. İnovasyon dedikleri şey var. Batı inovasyon yapmazsa dünya ekonomisi çöker. En başta da Çin ekonomisi çöker. Çünkü Batının yaptıklarını taklit ederek ticaret yapıyor. Sadece bir sanat olarak değil bir kültürel olarak değil bir teknoloji olarak da yapıyor. Ve bütün olarak bunların temelinde Batı var. Fakat söylemeliyiz ki bugün herhangi bir ad konulmadan İslam'ı bir çok şekilde zaten modern hayatla uyumlu hale getirmek için çalışmaktayız.

Kur'an Başkalarına Ait Yöntemlerle Tefsir Edilemez

Tarihselciliğin dikkat çeken tarafı teorik düzeyde buna yeni bir bakış getirmiş olmasıdır. Ancak burada yöntem dediğimiz şeyle ilgili birkaç şey söylememiz lazım. Ben an önce bunu size arz ettim. Yöntem tarafsız değildir. Yöntem dediğimiz şey masum değildir. Yöntem bir şeyi doğru bir şekilde anlamamıza kılavuzluk eder ya da etmesi için kullanılır. Ama bu aynı zamanda "anlamayı" belirler. Yöntem anlamayı da belirler. Bunu post modernistlerde çok söylüyor, doğrudur da. Bugün post modernizmin dediğimiz felsefe ortaya çıkışında çağdaş pozitivist yöntemin iflasının rolü olduğunu kabul etmeliyiz. Dolayısıyla İslam'ın aziz kitabı olan Kuran başka kültürlerle, ideolojilere ait yöntemlerle anlaşılıp tefsir edilemez. Üstelik de tarihselciliğin size de arz ettiğim gibi kabaca temel kabulleri İslam'ın kabul edebileceği bir şey değildir. Biz İslam'ı, insanı ya da Müslüman bir insanı eğer isimlerin öğretildiği günden itibaren düşünürsek sadece harici dünya ile ilişkiye girerek kültür üreten bir varlık olarak düşünemeyiz. Bu şekilde insanı çok basite indirgemiş oluruz. Yani insan burada tabiatın bir mahsulü olur. İnsan öyle değil ama, eşrefi mahlukattır insan. Ha insan tarihte vahiyden uzaklaştığında elbette ki tabiatın nesnesi oluyor. Bakıyorsunuz ilkel kabileler, bu insanoğlunun tarihi sürecindeki bir ilkellik değildir. İnsan vahiyden uzaklaştığında ilkel olur, ilkelleşir. Giyimi sadece avret yerlerini kapatan diğer yerleri açık bir toplumun belli ki avretini saklamak için hala bir şeyler mevcut. Ama geri kalanını aşmışsa o aslında vahye muhatap olan bir toplumda olsa tarih içerisinde dezenformasyona uğramıştır. O Batı antropolojisinin dediği gibi köken olarak ilkellikten gelen bir şey değildir. Üstelikte burada aydınlanma düşüncesinde de tarih anlayışı, zaman anlayışı ilkellik üzerine kuruludur. Ona göre insan ilkellikten uygarlığı doğru akar gider. Bu yüzden bu uygarlık kavramı da bence çok yerinde olan bir kavram değildir. Biz Hz. Adem ve Hava'nın yeryüzüne teşrifleri sonrasındaki süreci bir ilkellik noktası olarak düşünemeyiz. O yüzden burada tarih anlayışı içerisinde modern tarih anlayışı açısından biz bu durumu kabul edemeyiz. Ama bu tarih anlayışı kabul edin ki en başta sosyal bilimlerin hepsinde içkindir. Hangi sosyal bilim dalı olursa olsun bu anlamda ilerleme üzerine kurulmuş bir içkinliktir bu. Biz böyle bir tarih anlayışını kabul edemeyiz. Tarih felsefesi üzerinde düşüncelerimiz çok zayıftır maalesef. Özellikle çok siyasi okumalardır. Yani işte sizinde bildiğiniz gibi saltanata dönüşen İslam diye geldik bugüne aslında bu bence hiçbir şeyi de açıklamadı. Tabi dönüşmeseydi daha iyi olurdu. Ama bu Müslümanlar yaşarken neye dikkat ettiler, ölürken neye dikkat ettiler, alırken,

satarken hangi ölçüleri kullandılar bu çok daha önemli bir şeylerdir. Siyasi okumak her zaman bize doğru neticeler getirmiyor.

Biz Kuran'ı indiği zamandaki gibi anlamaya çalışmak onun getirdiği hakikat anlayışının bir gereğidir. Bu da insan ile ilgili hakikatin değişmeziyle ilgilidir aslında. Vahye de, tarihe de muhatap olan insan aynı zamanda da kendisinde bir değişmezlik ilkesi taşır. Fıtrat dediğimiz bir ilke taşır. Dikkat edin her şey dünyada değişmez. Evet, tabiata baktığımızda her şey değişme halindedir. Ama o değişme halinde gördüğümüz elma ağacı her sene aynı meyveyi verir size. Demek ki tabiatta değişim yanında bir de değişmeyen bir taraf vardır. Aynen Kuran'ın muhkem ve muteşabih ayetlerinin bize hatırlattığı gibi. Eğer elma değişmeye karar verseydi biz önümüzdeki yıl elma diye bir meyveyi yiyemeyecektik. Başka bir şeye dönüşmüş bir şey yiyecektik. Dolayısıyla değişen ve birde değişmeyen bir taraf var. Tabiatta böyle bir şey var. Toplumda da böyle bir şeyin olması lazım. Onun için üç çeşit değişim kavramı ile karşı karşıyayız. Bir kozmolojik değişim az önce dediğim gibi bir de toplumsal ve ferdi değişim. Ferdi de en basitinden sizin de bildiğiniz gibi vahye muhatap olan insan, nefisini yenebilirse değişiyor. Ona bağlı olarak kendisini değiştiriyor.

Kur'an İnsanın Kalbine Hitap Eder

Kuran asla başlangıçta zamana ve tarihe hitap etmez, müdahale etmez. Bizim bu son dönemlerde Kuran tarihe müdahale ediyor diye söyleniyorlar. Hayır, bence Kuran asla tarihe müdahale etmiyor. Tabi "tarihe müdahale nedir" kavramı üzerinde de konuşmamız lazım böyle sıradan bir iş değil bu. Ama kaba anlamıyla benim düşündüğüm avami düzeyde kabul edelim. Ama benim gördüğüm şey şudur Kuran'ı Kerim tarihe, topluma müdahale etmiyor. Topluma müdahalesi çok sonradır. Peki ne yapıyor? Kuran insana gönderilmiştir. Bunu hepimiz biliyoruz doğrudan doğruya ona hitap etmektedir. Hatta ona da değil onun kalbine hitap etmektedir. Tarihselciliğin bence dediğinden çok farklı bir şeydir bu. Nasıl ki ayet Efendimiz(AS) kalbine indirilmişse Kuran'da muhatap aldığı insanın kalbine hitap eder. Tarihe müdahale değildir bu. Bu topluma da müdahale değildir. Daha sonra eğer müdahaleyi toplumun kanunları ya da işte toplumu düzenlemek için gönderilen hükümler olarak alıyorsak bence bu daha sonradır ama o imanın başlangıcında İslam doğrudan doğruya insanın kalbine müdahale ediyor. Kutsi bir hadiste "kalp Allah'ın mülküdür." buyurmaktadır. Cenabı Allah kendi mülkü olan insandaki kalbe hitap ediyor. Ve o kalbin sahibi kendisidir. Onu eğip büken, şekilden şekle sokan ancak onun ipine sarıldığımızda sabitlik kazanan bir yerdir. Cenabı Allah bence doğrudan doğruya oraya hitap ediyor. Bu tarih üstü bir şeydir. Toplum üstü, ırk üstü bir şeydir. Bu sadece sadece insanla ilgili bir şeydir. Ve bu tarihselcilik başta olmak üzere modern düşünce başta olmak üzere onların söylediklerin hiç birisini kabul edemeyeceğimiz bir gerçektir diye düşünüyorum. Tarihin hangi şartları içinde yaşamak durumunda olursa olsun Kuran onun değişmez fıtratına, onu kendisine karşı, onun insan oluşuna hitap eder. İnsan oluşuna hitap eder. Bundan dolayı Kuran kendine karşı şartların belirleyici olamayacağını söyler. Hiçbir şey, hiçbir şart belirleyici değildir Kuran karşısında, belirleyici olamaz. Bu aslında bakarsanız bir meydan okumadır. İslam'a göre şartlar etkileyici olabilir. Elbette ki olabilir, İmam Şafii'nin bildiğimize göre Irak'ta verdiği fetvalar Mısır'da denir ki

değiştirmiştir. Ama bunlar detaydır. Buradan kalkarak Kuran hakkında bizim muhkem ayetlerimiz hakkında laf etmek bence haddi aşmak olur. Dolayısıyla etkileyicidir ama asla belirleyici olamazlar. Bu hem insanın sorumluluğunu ortadan kaldırır hem de şartları vahyin üstündeki egemen bir kuvvete dönüştürür. Bu öyle kolay bir iş değildir. Eğer şartlar bizi belirliyorsay buraya bir yanlışlık vardır. Yanlışlık başta o insandadır. Kuran ayetleri, şartları bir belirleyici olarak kabul edemez. Haşa o gönderen bilmiyor mu bunu.

Allah, insandan iradesini kullanıp o şartları değiştirmesini istiyor o. Bu başka bir şeydir. Allah, gönderdiğim vahyin diyor, gönderdiğimiz bilgi ile Müslüman ol sonra da içinde bulunduğun şartları benim muradıma uygun, kitabında gösterdiği şekilde onları yeni baştan düzenle diyor. İslam bu anlamda düzenleyicidir. Müdahale edici bir dindir.

Kur'an cereyan eden bütün değişimlere rağmen hakikatin değişmezliğine vurgu yapar. Bu bizim teologlarımızın ve tarihselcilerimizin, post modernlerin söylediğinin tam tersidir. Bu bize hakikatin inzal olduğu zaman ve şartlardan bağımsız olduğunu gösterir. Efendim bu Arap toplumuna gelmiş de Arap toplumu bilmem ne etmiş de nerden biliyorsunuz bunu. Rivayetlerden bakıyoruz ki aslında bakarsanız Hz. Hacer annemizde Hz. İbrahim onları getirdiğinde rivayetlere göre kimse yoktur, başlangıçta. Nerden çıktı bu toplum. Çünkü toplum kavramını oluşturacak ki toplum üzerinden açıklama getirecek. Efendim bu Arap kavmine getirildi, bu Türklere, bu Kürtlere bu Farslara yok öyle bir şey. Bütün bunların özellikleri detaydır. Biri tesettür için kaba gibi bir şey giyer üstüne atar, Biri de hafif bir şey atar eğer sıcak bir yerde yaşıyorsa. Hepsi bu kadar. Ama herkes baktığında herkes onun bir tesettür olduğunu anlar. Dolayısıyla bu detaylardan kalkarak bu konular hakkında laf söylemek, mantıksızlık olur. Cenabı Allah Arap toplumuna göndermedi onu. Evet doğrudur. Bir Arap toplumuna gelmiştir. Onların diliyle gelmiştir. Doğrudur. Ama bu demek değildir ki Arap olan her şey bu gelişi belirlemiştir. Haşa. Cenabı Allah bunu bilmiyor mu. Diyorlar, “dil belirler gerçeği”, demek ki dil Cenabı Allah'ı aciz bırakacak. Buradan o çıkar haşa. Cenabı Allah hakikati o dilin içinde göndermişse kendi muradına uygun şekilde zaten o dili inşa etmiştir ve kendinin istediği nispette o hakikati o dilin içine koyarak göndermiştir. Eğer Kürtçe gönderseydi aynı şeyi Kürtçe için yapacaktı. Türkçe gönderseydi aynı şeyi Türkçe için yapacaktı. İngilizlere gönderseydi aynı şeyi İngilizler için yapacaktı. Bu haşa öyle bir dil karşısında lisan karşısında çünkü bu post modernizm ile birlikte tarihselcilik de hakikatin dile bağımlı olduğunu söylüyorlar. Yani İslam bunu kabul etmez. Haşa Cenabı Allah'ı bir Arapça mı aciz bırakacak. Böyle bir şey olur mu? O onların problemi, bunların inanın o kadar kendilerine ait sebepleri var ki biz bunları konuşmuyoruz onun için meseleyi çoğu zaman anlayamıyoruz da. Çünkü onlar mutlak hakikati elde etmek istiyor. Rönesans'tan itibaren hatta Hristiyanlık ile birlikte mutlak hakikati elde etmek istiyor. İslam'da böyle bir kavga yoktur. İslam'da böyle bir iddia yoktur. Çünkü biz hakikatin peşinde değiliz. Bakın hakikati bulma çabasıdır Rönesans sonrası tarih. Halbuki bizim için öyle bir sorun yok. Bize hakikat gönderilmiştir zaten. Biz hakikate göre dünyaya bakar, hayatımızı kurarız ama Batı hakikati arama peşindedir. Modern dünya hakikat arama peşindedir. Pozitivizmde bir hakikat arama çabasıdır. Post modernizm başka bir hakikat ya da olmayan bir hakikatin aranmaması gerektiğini söyleyen bir şeydir. Tarihselcilik tarih içinde hakikati aramamız gerektiğini söylüyor. Yani İslam'ın böyle bir sorunu yoktur.

Biz de güzel tarafı şudur: Bizde isabet kavramı var, içtihat yapılırken kullanılan. Batı düşüncesinde kesinlik kavramı vardır. Nitekim kesinlik ile ilgili sorun ortaya çıkınca doğrulanabilir ilkesi yanlışlanabilir ilkesi diye bir ilkeye dönüşmüştür. Popper bunları yapan filozofların en başında gelir. İslam'da kesinlik yoktur. Kesinliği bilen Allah'tır. Onun için bizim alimlerimiz doğruyu bilen Allah'tır demişlerdir. Onun için bizde alimlerimiz İslam'ın düşünce geleneğinin içinde isabet üzerinden konuşmuşlardır. İsabet etti veya etmedi. Ama kesinlik değil, kesinlik ve mutlaklık Cenabı Allah'a aittir. Modern bilgi, modern bilim kesinlik üzerine kurulmuştur. Bu bir kere rüyadır nitekim o rüyanın sonunu gördük olmayacağını söyledi post modernizm. Dolayısıyla Kuran'ın öngördüğü hakikati anlamaya çalışan bir akıl tarihsel bir akıl olarak düşünülemez. Biz Kuran'ın ilk indiği günde adalet neyse bugün o şekilde adalete inanmamız gerekir. Adalet anlayışımızda bizim o günkü ile bugünkü arasında bir farkın olmaması gerekir. Bu bizim sabitelerimizdir. Değişmeyen elmanın misali gibidir. Dolayısıyla vahiy tarihsel şartlara müdahaleden çok bu tarihsel şartlarda yaşayan insanın kalbine müdahale eder. Ve insandan o şartları değiştirmesini ister. Eğer o kalbe müdahale etmeseydi peki o diri diri çocuğu kim gömmekten vazgeçecekti toprağa. İşte tam da budur.

İnsan tarih içinde kendi kendini üreten, ürettikleri ile kendini yolunu bulan bir varlık olarak düşünülür. Bu da İslam açısından kabul edilemez bir şeydir. Burada insan yapan değil yapılandır. Esas meselenin bir tarafında bu vardır. İnsanın gerçek tecrübe alanı tabiat değildir, tarihtir bunlara göre. İnsanın tarihten bağımsız hareket edeceği bir alan yoktur, insan tarihsel, kültürel bir varlıktır demektedirler. Acaba öylemidir?

Yeryüzü insana amade kılındığı için insanın bu anlamda mekânla ilişkisi bu anlamdadır. Modern düşünce mekan üzerinden düşünür, konuşur ve kendinde bir mekan içkindir. İslam düşüncesi mekan bağımlı değildir. Tabi Batı'nın böyle düşünmesinin bir çok sebebi vardır. İslam'a göre insan zaman bağımlı bir varlıktır mekan bağımlı bir varlık değildir. Elbetteki mekan önemlidir, mekansızda düşünemiyoruz. Yeryüzü insana amade kılınmıştır. Fakat insanın bağımlı olduğu zamandır. O bir vakte kadar burada bulunacaktır. O yüzden Batı düşüncesinin siyasi anlamda da ulus devletin ortaya çıkışından nereye kadar olan bütün meselelerde de mekan bağımlı bir düşünce biçimidir. Biz Müslümanlar bunu kabul edemeyiz. Biz faniliğimizi zaman içinde kavrarız. Ve mekan bağımlı düşündüğünüzde siz o mekanda faniliğinizi unutuyorsunuz. İnsanoğlu unutuyor. Dolayısıyla bu başka bir düşünme biçimi.